

מימי הנחל

גליון שיחת חברים

י"א ע"י
איחוד האברכים הצעירים דחסידי ברסלב ירושלים
"מורשת הנחל"

טבת-שבט תשע"ט

גליון ל"ב

נקודת החבר

ר' ישראל נחמן אנשין

צדקנו. וכן הוא מפורש בשיחה מרבנו "שהתלמידים יעשו תלמידים" היינו שצריך להיות תלמידים ולא אדמו"רים, וזה הנחיל לנו מוהרנ"ת בבירור גמור ותמיד מסר נפשו על עניין זה, ובהוא הרבי שלנו - איך צריך להיראות תלמיד עם כזה ביטול לרבו.

העיקר והיסוד שהכל תלוי בו

וידוע בין אנ"ש כי עיקר הגדלות של ר' נתן היה בענין הביטול לרבנו ושלא עשה עסק מעצמו, וכל מה שזכה למדרגותיו הנשגבות הוא כיון שהוא היה אצלו "א שטיק בלאטע", הוא ידע כי אין לו שום כח מבלעדי רבינו. וכך רבינו מגלה בתורה קכ"ג וז"ל: "העיקר והיסוד שהכל תלוי בו הוא לקשר עצמו לצדיק שבדור ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר גדול ודבר קטן ולכלי לנטות ח"ו מדבריו ימין ושמאל, ולהשליך מאתו כל החכמות ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור".

ומסופר, כי ר' נתן לפני הפטירה התאנח ואמר: "מה אתם חושבים, שאני מתאנח שמא על שמעתי בתורה ותפילה, דאנקען דעם אויבערשטן וויפל איך האב גיקענט הא איך גיהיט די צייט, איך קרעצע ווער ווייסט אויב איך האב יוצא געווען די תמימות וואס ס'איז דא ביים רעבין [תודות לה] כמה שיכלתי שמרתי את הזמן, אני מתאנח מי יודע אם יצאתי ידי חובת התמימות של רבינו"]. ודברים אלו נוראים למתבונן, מי לנו גדול מר' נתן שכ"כ זכה להתבטל לרבינו והוא זה שלימד אותנו איך צריך להיות בטל לרבינו, ולפני פטירתו הוא בוכה כי עדיין אינו בטוח אם זכה לזה בשלימות, ובוודאי אמר זאת ר' נתן אומר בשפלות וענווה, וכי אין לנו השגה במה שזכה.

להתחזק במצות "והלכת בדרכיו"

למעשה, ביומא דהילולא רבא, צריכים אנו להתחזק במצות "והלכת בדרכיו" - להתבטל בתמימות ופשיטות לרבינו ולקיים עצותיו על כל אשר יאמר, אם זה התבודדות בכל יום או שאר העבודות הנראים יותר גדולות וקשות כגון חצות וכו', וידוע מה שר' לוי יצחק ז"ל היה חוזר על זה תמיד אם אתה לא יכול, קשה לך, תגיד שאתה לא יכול, אל תגיד שלא צריך! ביום זה יש להתחזק לכל הפחות בנקודה זו, לדעת בבירור גמור שצריכים להתבודד בכל יום שעה שלימה בלי שום חכמות, ואם אני לא יכול או שיש מניעות המה, לא אתכחש לזה, באשר שאני יודע כי זה האמת וזה מה שצריכים לעשות.

ויהי רצון שנוכח ללמוד מדרכי בעל ההילולא מוהרנ"ת זיע"א איך להתבטל לרבינו באמת, ונוכח להתקרב להשי"ת לאורו של רביה"ק ע"י ר' נתן תלמידו אמן ואמן.

גדולת מוהרנ"ת

בעמדנו בימים הסמוכים ליום הילולא רבה של גאון עוזינו מוהרנ"ת זי"ע, צריכים להתחזק לילך בדרכיו, כמו שאנו אומרים בשיר ידידות "עולם נלך לאורו ע"י ר' נתן תלמידו", ושמעתי מאחד מחשובי אנ"ש שאומר כי כל ענין ההילולא הגדולה של ר' נתן שאנו עושים הוא מחמת שר' נתן הוא הרבי שלנו איך צריך להיראות תלמיד בפני רבו. עוד אפשר לומר הטעם שעושים עסק גדול מהילולת ר' נתן, כיון שכל ההשארה של רבינו שנשאר לנו הוא דווקא על ידו, וכמו שרבינו העיד עליו שלולא הוא לא היה נשאר אפילו בלעטל "שמות".

הייתי פעם אצל קברו של ר' נתן נענה אחד מאנ"ש שם ואמר: נמצאים אצל ר' נתן וזה נראה כמו עוד אחד מקברי צדיקים, אבל באמת לא כן הוא, אלא אנו נמצאים אצל מי שכל האור של רבינו הגיע על ידו. אצל אנ"ש רגיל הלשון לקרוא לו ר' נתן ר' נתן כמו אחד מן המניין, אבל צריך לזכור שר' נתן היה מובחר תלמידי רבינו הק', עד כדי כך שהוא זכה להיות חתן אצל ר' דוד צבי המכונה "דער גרויסער דוד צבי" שהיה אחד המיוחדים בדורו, ור' נתן כבר היה גאון עולם לפני ההתקרבות לרבינו, ואח"כ כשהתקרב לרבינו הוא עזב את הכל והתבטל לרבינו באופן מוחלט, עד כדי כך שהתבטא "איך האב אוועק געווארפן דעם שכל, נאך א דיבור פון רעבין נאך א שטיקל שכל" (השלכתי את שכלי, וכל דיבור ששמעתי מרבינו קיבלתי עוד קצת שכל ועוד קצת).

הביטול לרבינו

את הביטול שלו לרבינו אנו רואים בכל מקום, בפרט בספריו הקדושים כאשר הוא מביא את הלשונות של רבינו הוא מדייק בהם ביותר להוציא עצות ודרכים נפלאים בעבודת ה', וכמו שרבינו אמר שאפשר לדייק בלשוננו כמו במקרא.

גם ידוע הסיפור, שקודם הסתלקות רבינו הסתגר עם ר' נתן בחדר ולא דיבר עמו כלום רק הסתכל עליו, ואמרו אנ"ש, כי ר' נתן היה יכול לצאת אח"כ ולומר כי רבינו אמר לו שהוא הממשיך שלו והוא יהיה האדמו"ר הבא, אבל ר' נתן אמר ההיפך לגמרי שממנו לא יהיה חדשות עד משיח צדקנו. ואכן כך היה, ולא לחינם היו מכנים את הברסלב"רס "די טויטע חסידים" כי ר' נתן עמד על זה חזק מאוד שלא יהיה שום ממשיך אחר רבינו.

וידוע כמה רדפו אותו בגלל הדבר הזה, אבל ר' נתן שהיה לו כזה ביטול לרבינו היה חזק בזה ולא הניח לא לעצמו ולא לאחרים להיות ממשיכי דרכו של רבינו, וב"ה שעד היום אנו יודעים בבירור גמור שאין שום ממשיך וממלא מקומו של רבינו, אין עוד צדיק הדור זולתו, כי ממנו לא יהיה חדשות עד משיח

סיפור התקרבות

ר' אברהם שלומוביץ

ימי הבחירות בארץ הקודש

גדלתי במשפחה ליטאית בארה"ב, ובאחד הימים כשהייתי בחור בן חמש עשרה, החליטו הורי לעלות לארץ ישראל. לבי לא משך כל כך לזה, אמנם ביקרנו בארץ הקדושה; היינו בכותל, נסענו לאבות הקדושים בחברון ורבי שמעון בן יוחאי במירון, אבל מן השמים הצליחו לשכנע אותי שכדאי לכל המשפחה לקום ולעלות לארץ ישראל.

רק לאחר כמה שנים, בגיל שמונה עשרה, כשמצאתי את עצמי עמוק בסוגיית של המרגלים, והפסקים בחומש ודברי חז"ל השפיעו עלי להביאני להכרה, כי דווקא כאן היא מקומנו ויעודנו, ומאז הפסקתי לחשוב מחשבות על חזרה לארץ הגולה.

כנראה שכל זה היה מנפלאות תמים דעים, להביאנו לאור הגדול של רבינו הקדוש. בכך אספר כמה עובדות מעניינות שקרו אתי במשך השנים, שכל אחד נראה משעשע בפני עצמו, אולם לאחר מכן נראה כי הכל מכוון מאת ה' להביאני אל בית היין ולטעום טעם אור הגנוז.

בהגיענו לארץ ישראל נכנסתי לישיבה חשובה, ועשיתי חיל בלימודי ב"ה. והנה ביום אחד בהיר הגיע איזה חסיד (עד היום אינני יודע מי הוא, ובוודאי שמו שמור במערכת השמימי לזכויות נצח) לישיבה שלנו, ובאמתחתו ספרים עם כריכות צבעוניים יפים כאלו – סגנון שאפיין את ספרי ברסלב לפני 20 שנה ויותר – ומכרם במחיר שווה לכל נפש. ובתקופה ההיא, הייתי קונה הרבה ספרים בתקווה שיום אחד אזכה ללמוד בהם... (כמו שרבענו ז"ל אומר בשיחות הר"ן יח: "מודפיסים ספרים הרבה... וכל אחד חוטף וקונה ספרים כדי שיהיה ספרים ביד כל אחד כדי שלא תוכל התורה להשתכח על ידי זה... אבל זה אין יודעים וכו'"). וניגשתי אליו ברוב התלהבות לראות מה יש באמתחתו, והוא זיכה אותי בספרים; לקוטי מוהר"ן, ספר המידות, וסיפורי מעשיות, הבאתי אותם לחדרי בפנימייה, והם מצאו את עצמם במדף בין האוצר הגודל. אשרי המפיצים!

תקופה מסוימת בישיבה, זכיתי להיות האחראי להשליט שקט וסדר באוצר הספרים הענק בישיבה למשך סדר בוקר. למעשה לא היה מדי הרבה עבודה, ופשוט ישבתי ולמדתי בשעות האלו ורק מידי פעם שאלוני אחדים והופרעתי פה ושם. יום אחד, בלי התראה מוקדמת, והנה רגלי הביאוני למדף מסוים ומול עיני סט של ספרים בצבע בורדו בלי ניקוד הנקרא "לקוטי הלכות" (אשרי התורם!). פתחתי כרך וקראתי בו בעיניים ופשוט הרגשתי התעלות, על אף שהעיון שלי בו היה בבחינת "אית מאן דלעי פאורזיטא ומגמגם פה בגמגומא דלא ידע", ואמרתי לעצמי: אתה פשוט חייב ללמוד את זה, אלא שבמחשבה שנייה אמרתי: איך תלמד פירוש על השולחן ערוך לפני שאתה לומד את השולחן ערוך בעצמו? ולכן כתבתי במוחי תזכורת שיבוא היום ואני צריך לעבור על הסט ההוא במדף פלוני.

המעשה השלישית מסוג זה היה, כשקניתי ספר באנגלית שנקרא "השעה המתוקה" מאת הרב אברהם גרינבוים שליט"א, המדבר על הנושא של קימת חצות – מושג אשר עד אז היה כמעט נעלם ממני.

וכאן, לעומת הספרים הקודמים, התחלתי תיכף לעבור וללמוד את הספר. אמנם תוכן הספר היה כולו ברסלב, אלא שלא הציג את עצמו ככה. לכן, אחרי זמן קצר מצאתי את עצמי בחצות לילה עוסק באבלות על החורבן, לומד תורה בלילה דווקא ומתפלל תפילת 'וותיקין' – וכל זה בישיבה ליטאית – בלי לדעת מה זה ברסלב!!!

עד כמה הייתי מנותק מכל מה שנקרא 'ברסלב' תעיד העובדות הבאות.

באחד מימי חול המועד סוכות, החלטנו כמה בחורים בישיבה "לקפוץ" למאה שערים לראות ולהיראות בחגיגת שמחת בית השואבה כנהוג. הרי לך תולדות אהרון, ויש גם בישיבת מיר, והנה אנחנו מוצאים את עצמנו בביהמ"ד הגדול דחסידי ברסלב "השול", והנה אני רואה את כסאו של רבינו מונחת בתוך הארון דאז, ובפי שאלה אחת פשוטה ששאלתי את חברי: למה הכסא של הרבי יושב בתוך "בודקה" (ביתן) קטנה על גלגלים עם חלונות זכוכית באמצע בית המדרש? (למי שזוכר אותו איך שהיה מוצג בימים ההם). הלה לא ידע להשיב, אז תירצתי לי בעצמי, כי זה מחמות שלא ידחפו את הרבי כאשר יינס להיכל בית המדרש...

היה חסיד ברסלב אחד (ויחיד, למיטב ידיעתי) בישיבה שלנו בשם נחמן, והוא אמר לי כי הסיבה שלא השתתף בתפילות בישיבה בראש השנה היא מחמת שהיה בעיר אומן שבאוקראינה, והוא לא היה לבד, אלא היו איתו עוד 5000 איש. ואני התפלאתי להבין איך עושים דבר כזה. בתור ילד אני זוכר שאזורים כאלו בעולם לא פשוט לצאת משם ואם כן איך חברי והקהל העצום הזה בכלל עושים דבר כזה אפילו אחרי שנפל המסך הברזל?

ההתקרבות

אחרי נישואי זכיתי לשבת וללמוד בכולל. אולם הרגשתי כי אני צריך לעשות משהו למען היהדות, ובתוך כך גיליתי התעניינות חזקה אצלי למלאכת קירוב רחוקים והתחלתי לעשות חיל בזה. ייצרתי קשרים עם הרב אמנון יצחק, והתחלתי לעבוד קצת בשיטתו פעולה עם הרב זמיר כהן, כמו כן פיתחתי קשרים עם מרכז המידע של ארגון "ערכים". אספתי המון חומר הדרכה על הנושא של חזרה בתשובה ושמעתי מאות הרצאות על הנושא.

עם הזמן הגעתי לרמת כשרון שיכולתי לשכנע אפילו יהודי רחוק מאד שעליו לשמור תורה ומצוות. אלא, שהיה חסר לי בידע כלי חשוב ביותר; לא היתה לי יכולת להסביר ליהודי שהקב"ה אוהב אותו, שיש לו סיבה לקום בבוקר. שהקב"ה מצפה באהבה יתירה גם לעבודת השם שלו, איך שהוא ובאיזה מצב שהוא. ומחמת שעקב כל עיסוקי סביב זה נחלשתי הרבה בסדרי הכולל, והרגשתי שבור ורצון מאד, וזקוק לישועה לא פחות מאלו שרציתי לעזור...

והנה סיבב המסבב כל הסיבות שנעבור דירה לרמת בית שמש, ואם אני חשבת כי הסיבה לכך היתה בגלל הדירה היפה והנוף המרהיב. מסתבר שסיבות אחרות נסובו לכאן.

ובקול מלא אמונה ובטחון: אתה נוסע לאומן כדי להביא את המשיח! נו. עם תשובה כזאת כבר אי אפשר להתווכח... ואכן התכונתי לנסיעה הקדושה בכל המרץ.

לתאר את כל הנסיעה עם המניעות המגוונות יידרש עוד מאמץ, ולכן נסתפק רק בפרט הבא. כמה שבועות לפני ראש השנה ראיתי סיפור באיזה עלון (אשרי המוציא לאור!) על אבא זקן שמצא את בתו דרך הנסיעה שלו לאומן, מדובר על בת שלא ראה אותה למעלה מחמישים שנה מזמן השואה. מזה למדתי שכל האבידות נמצאים אצל הצדיק, וכיום אני אומר שלא מקבלים אותם בנסיעה אחת...

אשרינו מה טוב חלקנו, שזכינו לטעום מאור רבינו הקדוש להיטיב לנו לנצח. ויהי רצון שנוכה להתקרב אליו באמת, בתמימות ובפשיטות.

דבר האיחוד

האיחוד התחדש. זו עובדה.

הסייעתא דשמיא מלוח אותנו וכחו של רביה"ק הולך לפנינו, ומאיר את דרכינו בכל פעולותינו ועוד היד נטויה...

למבוגרים מבינינו זה משמח לראות כי הפעילות המבורכת התחדשה ביתר שאת, ועשרות האברכים הצעירים שהתחתנו רק בשנים האחרונות, מתפלאים לראות את רוח האחדות המופלאה המושבת בין האברכים, מה שהביא להצטרפות המונית לחבורות השבועיות, כמו"כ ההתכנסויות החודשיות מתקיימות במשנה מרץ וממלאים את הלב עם חיות ושמחה בעבודת ה' ובכל תהלוכות החיים.

כאשר עלתה הביקוש לחדש את האיחוד, עמדה לנגד עינינו מטרה מרכזית וחשובה ביותר; שתהיה לכל אברך, מכל בית המדרש ובכל גיל, דרי עיה"ק ירושלים, חבורה, בה יבוא וישתתף מידי שבוע, בדיבוק חברים, לשמוע לחזק ולהתחזק בדרכי רביה"ק ותלמידיו, לטכס דרכים ולמצוא נתיבות לקיים את דבריו ועצותיו הנוראות והנפלאות.

שכן, חבורה שבועית היא המינימום של קיום אזהרת רבינו הק': "רק תחזיקו עצמכם ביחד" כי הלא כל תשוקתינו ותכליתנו היא להיות אנשים כשרים, א"כ צריכים אנו להשתדל בכל כוחינו לקיים את התנאי שהציב רביה"ק לכך, באמרו: "אז תהיו אנשים כשרים", רק אז.

בכן, אברך יקר!

באם עדיין אינך נמנה בחבורה שבועית, בחר לך כעת מתוך רשימת החבורות שבגליון, וקבע בה את מקומך מידי שבוע, בעקביות ובמסירות. ואם לא מצאת אחת המתאימה לך, הנך (כן, אתה!) מוזמן ליזום ולפתוח חבורה חדשה שיתאים לך ולשאר האברכים כמון.

ואדרבה, האיחוד ישמחו להיות לך לעזר ככל שניתן. פנה עוד היום להאברך ר' אליעזר זוסיא גודלסקי, זכה לך ותזכה גם לחברך.

ביום מן הימים ניגש אלי אחד מהשכנים ואומר לי, כי הוא שם לב שאני מחפש חיות בעבודת ה', והוא חושב כי מתאים לי שיעור בתורת ברסלב. "ברסלב?" שאלתי בתמיה, וכי מה לי ולהם? אולם למען האמת לא עניתי לו בסגנון של פרעה – מי ברסלב אשר אשמע בקולו? – אבל גם לא עניתי תשובה חיובית, רק הנהנתי בקול ענות חלושה ואמרתי לו שאולי יבוא היום ואזכה לזה.

אבל אותו שכן (אשריו ואשרי חלקו) לא הירפה ממני, ובמוצאי שבת אחת בכוח שידול של מרצה מנוסה הצליח להכניס אותי לאוטו שלו לנסיעה הקצרה לקריה החרדית של בית שמש בהפטריו שני ידיעות נחוצות קצרות ולעניין: (1) הולכים ללמוד לקוטי מוהר"ן; (2) אתה עוד מעט תראה מאור פנים.

פרט מאד חשוב לציין כעת הוא המיקום שבחרתי עבור הספר לקוטי מוהר"ן שרכשתי לפני כמה שנים, כאמור. ומעשה שהיה כך היה, פעם לקחתי את הספר מהמדף והתחלתי לעיין בו ללא הבנה, הרגשתי שאני פשוט חייב ללמוד אותו ולכן ספרתי את הדפים וחלקתי אותם ל-354 על מנת לדעת כמה דפים אני צריך ללמוד כל יום כדי לגמור אותו בשנה אחת, רשמתי בתוך הכריכה 3.48 דפים ליום (הספר היה מהדורה קטנה ועבה עם הרבה דפים) אלא שהמניעות התגברו, ועדיין לא התחלתי ללמוד אותו, אך בכל זאת שמתי אותו על השלחן כדי שיהא תמיד לנגד עיני... והוא ישב תקופה ארוכה במקום המרכזי בשלחן הלימוד שלי בבית, עד אותו מוצאי שבת. כשהשכן שלי אמר לי שלומדים בשיעור הזה ספר לקוטי מוהר"ן, תיכף נזכרתי כי הספר כבר מחכה הרבה זמן שאלמד בו, ובודאי כבר הגיע הזמן...

הגענו לביהמ"ד, ואני נכנס יחד עם חברי לשיעור של הרה"ח שמעון טייכנר שליט"א, ומה אומר לכם, זאת היתה הרגשה מרוממת שאי אפשר לתאר... בתחילת השיעור ראיתי על פניו מאור פנים אשר טרם ראיתי בשום מקום, ובסוף השיעור הבנתי שהאור נובע מהספר אשר הוא מלמד בו מתוך דביקות לצדיק שכתב אותו.

מאז זכיתי במשך שנים רבות לשמוע ממנו כשמונה מאות שיעורים בהירים כשמש מבוארים מילה במילה בהבנה להפליא על לקוטי מוהר"ן כה לחי. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיזכה להמשיך להפיץ את תורת רבנו הקדוש זי"ע ביתר שאת ויתר עז מתוך נהורא מעליא ובריאות איתנה עד ביאת גואל צדק, אמן!

אומן ראש השנה

לקראת סוף השנה הראשונה שהתקרבותי דרך השיעור השבועי הנ"ל, התחלתי להתפלל לפעמים עם אנ"ש בבית הכנסת "נחלת חן" ברמת בית שמש. והנה כשהתקרבו ימי ראש השנה שמתי לב שהבית כנסת פשוט מתרוקן. לאן כולם הולכים? התחלתי לתמוה לעצמי. שמעתי קצת על הנסיעה שחסידי ברסלב נוסעים לאומן על ראש השנה, אלא שלא ידעתי עד היכן מגיעים המימדים העצומים שלה. הייתי בלי דרכון וקצת מבולבל, ולא ידעתי אלא אני בא.

והנה הזירה לי מן השמים, לנסוע לקבר דן בן יעקב ושמעון בן מנחם הסמוכים, והרי לשם לא צריך דרכון... ואכן בערב ראש השנה מצאתי את עצמי על ראש ההר בקבר שמעון ומנחם אחרי שעלינו מקבר דן בן יעקב, שופך את נפשי בתפילה מעומק הלב.

בשנה השנייה, כמה שבועות לפני ראש השנה התחלתי להרגיש תחושה קצת חדשה (אבל באמת ישנה) ו"מוזרה". האם בעיני העולם זה לא קצת מוזר לטוס לאוקראינה על ראש השנה, בפרט אז בשנים ההם... שאלתי את רבי ומורי הרב טייכנר שאילת השאלות: הרי המשיח יכול להגיע כל רגע ורגע. איך אני אוכל לצאת מהארץ – אולי דווקא אז המשיח יגיע? הרב פנה אלי וענה לי בפשיטות ותמימות

לקדושים אשר בארץ

חקר קברי צדיקים ומקומות הק'

שמואל מאיר חשין

"קבר שמואל הנביא" עבור חסידי ברסלב הוא לא רק אחד מקברי הצדיקים הפזורים ברחבי ארץ ישראל, אלא הוא מזכיר ומעורר אותם להתחדש בעבודת "הניעור בלילה" - התבודדות מחוץ ליישוב כפי שגילה רבינו הקדוש.

מדי ערב, בחצות הלילה, עושים את דרכם הרבה רכבים ומיניבוסים מהשכונות החרדיות בירושלים לעבר פסגת ה"רמה" שם עומד לו ניצב המבנה הגדול והמפואר בעל הצריח המחודד, בו שוכן קברו של שמואל הנביא, כאשר עיקר המטרה בנוסף לקבר הנביא, הם היערות והשדות הסובבות את המבנה מכל ארבעת רוחותיו, שם מתפזרים חסידי ברסלב, כל אחד בפינתו ושופכים לב כמים נוכח פני ה'.

קבר שמואל הנביא הוא אחד המקומות הקדושים הנודעים ביותר, כאשר המקום מושך אליו רבבות אלפי ישראל במשך כל ימות השנה, ובפרט ביוםא דהילולא של שמואל הנביא בשלהי חודש אייר. כמעט מכל העיר ירושלים אפשר לצפות לצד צפון ולראות את הציון הקדוש מתנוסס על ראש ההר, ולעורר רחמי שמים בזכות הצדיק..

רמתיים צופים

הם מלפני כתשע מאות שנה בזמן הראשונים.

קצר המצע מהשתרע ואי אפשר במסגרת זו להעתיק את כל תיאורי גדולי ישראל והנוסעים במשך אלף השנים האחרונות, אולם נסתפק בכמה תיאורים השופכים אור ומוסיפים יופי ונופך למהות וקדושת המקום, ולאחר מכן ננסה להתחקות אחר הפקפוקים השונים שעלו והשתרגו במאה השנים האחרונות, לאחר שחוקרים מסוימים הטילו ספקות וקושיות בזיהוי זה.

תיאורי הנוסעים

ראשית נקבל קצת 'חיות' מתיאורו משובב הלב של ר' גדליה מסימיאטיץ, שעלה עם ר' יהודה חסיד בשנת ת"ס, והוא מתאר את המקום על כל פרטיו ודקדוקיו, וכן את סדר התפילות שנערכו בו לפני למעלה משלש מאות שנה ביוםא דהילולא כ"ח אייר. הוספנו בסוגריים כמה פרטים להשוואה עם המצב בימינו.

"קבר של שמואל הנביא עם אביו אלקנה ואמו חנה הנביאה הם במערה בכפר הנקרא 'רמה', והוא מהלך כמה שעות מן ירושלים. הייתי במערה זו שני פעמים והיא מערה בתוך הארץ ויפה מאוד, בנין של אבנים מסוייד בסיד והיא גדולה מאוד, וגם הכיפה של אבנים עליה, ובכיפה יש חלון אחד פתוח למעלה כדי שיאיר היום למערה (חלון זה קיים עד היום ומותקן בו מאוורר ונטה להוצאת האויר הדחוס מתוך המערה).

אבל יש שם בית גדול וגבוה מאוד על המערה, דהיינו שהמערה היא בתוך החדר הגדול הזה והפתח של זאת המערה היא למערה של המערה, וקבר של שמואל הנביא היא בכותל דרומית של המערה כמנהג קדמונים שהיו עושין את הקבר בכותל. (בפועל פתח המערה הוא בצפון, אך הוא מתכוון מערב כלפי כיוון התפילה, שמתפללים שם לצד דרום לכיוון בית המקדש, ולפי זה מובן מדוע

שמואל הנביא, הוא הנביא היחיד שמקום קבורתו מופיע בתנ"ך (שמואל א כה א): **"וַיָּמָת שְׁמוּאֵל וַיִּקְבְּצוּ כָל יִשְׂרָאֵל וַיִּסְפְּדוּ לוֹ וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּבֵיתוֹ בְּרָמָה"**. דהיינו שמקום קברו הוא בביתו אשר ב"רמה". וכפי אשר מקובל בכלל ישראל, לפחות באלף השנים האחרונות, הרי העיר 'רמה' נמצאת בצפונה של ירושלים, על פסגת ההר הגבוה ביותר בכל הסביבה, וכפי שהערביים קראו לו במשך השנים "נבי סמואל", ואילו בימינו השכונה הסמוכה נקראת גם היא "רמות" על שם הרמה.

כמעט בכל ספרי המסעות מופיע בבירור הזיהוי הזה, כאשר כל אחד בדורו מתאר את ההר ואת הבנין שעל פסגתו כפי שהיה קיים בימיו, מהם שראו רק את המבנה העליון והמצבה שבה, ולא ראו את המערה למטה, מהם שבכלל התפללו בחוץ בדורות שהכניסה ליהודים נשללה מהם, אולם אין ספק ואין חולק בדבר כי קיימת מסורת מובהקת על זיהוי מבנה זה שעל ראש ההר כקבר שמואל הנביא, כאשר אחרים אף מוסיפים שגם אמו חנה ואביו אלקנה נקברו ביחד עם בנם שמואל.

החפירות הארכיאולוגיות שהתקיימו במקום במשך השנים, מעניקים הוכחה נוספת שהמקום היה בידי היהודים מאז ומתמיד. בשנת תרמ"ה נמצאה בצד הבנין כתובת יהודית ובתוכה ציור "מגן דוד" ומסביבה נחקק "משה בן נחום לוי נ"ע אלזעפראני בן שמעון" (מובא במצבת קודש בא"י ז. וילנאי עמ' קע"ה). ואילו לאחרונה בשנת תשע"ה כאשר רשות העתיקות קילפה את הטיח במערה וגילתה את האבנים המקוריות, נמצאו בכמה מקומות חריטות בלשון הקודש, כגון: "יוסף רבה", "יצחק נשיא" ו"יהושע יש", שהם כנראה הסתתים שסיתתו את האבנים. לצד השמות מופיעות חריטות של סימנים שבחרו הסתתים כל אחד לעצמו, כדי לציין את האבן אותה סיתת. על אחת האבנים מופיע השם "נתנאל משה" ולצידו חריטת מגן דוד. לפי צורת הסיתות הרי שהכיתובים

קבר שמואל הנביא

המגדל, ואכן ההגדרה 'שווינדל טרעפ' מתאים מאד למדרגות מסובכות אלו הגורמים סחרחורת) ועלו נערי ישראל ואמרו שראו משם את הירדן. והירדן הוא ממזרח ירושלים מהלך יום אחד מן ירושלים". (אכן הנוף שנשקף ממרומי המגדל הוא מיוחד במינו, אפשר להשקיף עד בקעת הירדן מצד מזרח, ובימים בהירים אפשר לראות את הים התיכון מצד מערב, מצד דרום נשקפת העיר ירושלים במלוא יפעתה, ומצד צפון רואים בבירור את העיר רמאללה).

עוד מקור חשוב שאין לדלג עליו הוא עדותו של רבינו עובדיה מברטנורא במכתב לאחיו ביום כ"ז אלול רמ"ט, וזה לשון קדשו: "קברו של אדוננו שמואל הרמתי הוא עוד היום ביד היהודים ובאים להשתטח שם בכל שנה ושנה בכ"ח באייר ביום מיתתו מכל הסביבות ומדליקין עליו אבוקות גדולות מלבד מה שמדליקין עליו נר תמיד וכו', הרבה עקרות נפקדו וחולים נתרפאו בנדר או בנדבה שהתנדבו במקום ההוא או בתפילה שהתפללו שם נענו". אגב, בספר הילולא דרשב"י העתיק בטעות דברי הרע"ב הללו כאילו הוא מדבר על ציון הרשב"י במירון, וממנו העתיקו כמה מוסדות במירון, אולם הדבר נובע משיבוש בדפוס קדום שהיה כתוב י"ח אייר במקום כ"ח אייר.

דעת האריז"ל

סדר התפילות שמזכיר ר' גדליה, כבר היה קיים בזמן האריז"ל ויש אומרים שהאריז"ל אף הגיה את נוסח התפילות, כפי שכתוב בהקדמת המו"ל בקונטרס התפילות שנדפס בשנת תס"א בוונציה. כמו כן המקובל רבינו שלמה אלקבץ בעל לכה דודי, חיבר תפילה לומר על הציון הקדוש של שמואל הנביא (מודפס ב"סדר תיקוני תפילה" שלו בקובץ ספונות ו').

ואם כבר הזכרנו את דעת האריז"ל, הרי שהמקובל רבי משה חגיז, שחי בדור שלאחר האריז"ל, בספרו "פרשת אלה מסעי" מביא במפורש שהאריז"ל קיים ואישר את קבר שמואל הנביא שהיה מקובל כבר בזמנו בפסגת ה'רמה' בצפון ירושלים, כמו שהוא אישר את קבר דוד המלך ושאר קברי הצדיקים באיזור ירושלים.

אמנם יש קצת לפקפק במסורת זו משני סיבות: (א) הוא מציין שהאריז"ל אישר גם את קבר אלקנה ביחד עם שמואל, ואילו בשער הגלגולים כותב מהרח"ו בשם האריז"ל שהוא קבור עם רבי בנאה האמורא באיזור צפת. ובנו ר' שמואל ויטאל אף מציין שם "וזהו שלא

כותב כי הקבר הוא בכותל דרומית, דהיינו לפי סדר הכיוונים הזה, שלאחר שנכנסים מצד מערב הרי הקבר מצד ימין דהיינו דרום, ובפועל הקבר הוא בצד מערב. כנראה שבימיו מצבת הקבר היתה צמודה לקיר, אך כיום יש קצת מרווח בין המצבה לקיר).

קבר של חנה הנביאה וקבר של אלקנה הם בחדר זה שיש בתוך המערה לפנינו ממנו, ובחדר הזה הם שני קברים הנ"ל והם ג"כ בתוך הכותל, קבר אחד בכותל דרומי של החדר, וקבר השני בצפון של החדר (כנראה איזור העזרת נשים כיום, היכן שהוסיפו מדרגות לאחרונה). ויש עוד קבר בתוך המערה דהיינו בתוך קרקעות המערה. על הר זה נבנה בניין של עץ כמו שעושין בחו"ל, אבל אין ידוע מי הוא קבור שם. (לע"ע עדיין לא הצלחתי להבין במה המדובר).

הסדר הוא שם שבכל שנה בכל כ"ח יום בחודש אייר הולך הנשיא של ספרדים לכפר 'רמה' הנ"ל על קבר שמואל הרמתי, ולנים שם עם שאר תלמידי חכמים, וכל איש אשר נדבה רוחו הולך ג"כ עם האנשים ולנים שם כל הלילה. גם אני באתי פעם אחד עם הנשיא, וכשבא הנשיא היה קודם זמן מנחה, ואמר התפילה הנסדר לומר על קבר שמואל הרמתי, ואמר את התפילה הזו בבכיה גדולה עד שבכו כולם בבכיה גדולה שאם היה לאדם לב אבן היה נמוח (ראה להלן על נוסח התפילה).

אח"כ התפללו מנחה ומעריב וישבו כולם ללמוד ספר שמואל וכן שאר דברים הנזכר בו עניין שמואל הנביא ואח"כ למדו זוהר עד חצי הלילה. ובחצי הלילה כבו כל הנרות שבמערה וישבו בחושך ועשו תיקון חצות לילה בקול בכי. אחר שגמרו את התיקון חצות למדו זוהר מעט ואח"כ הביאו את המשקה שקורין 'קאפי' (קפה) חמה ונתנו לכל אחד, גם אכלו 'בשקאטין' (ביסקוויטים) שרגילין הספרדים לאכול בכל בוקר ומברכין על זה 'בורא מיני מזונות' ואחריו 'על המחיה ועל הכלכלה'. גם אוכלין מיני מתיקה כמו פירות וכיוצא.

אח"כ מזמרים זמירות ופזמונים השייך לזאת הלילה של מיתת שמואל ומזמרים בקול נעים מאוד ושמחים עד הבוקר. הבוקר אור מתפללין שחרית והולכים לביתם לשלום. ביום מתחילין להלון אנשים ונשים וטף כמה ימים זה אחר זה, מי שלא הלך ביום אחד הולך ביום השני או השלישי, ומי שלא הלך כלל הולך אחר ארבע שבועות. העשירים רוכבים על חמורים, ואז אין שום 'רשעת' מן הערביים, מפני שתמיד יש עוברים ושבים בדרך הזה בעת הזאת.

כל מי שבא על קבר שמואל הנביא אינם מניחין אותו לכנוס למערה עד שיתן המס השייך, וכזה מפני שצריכין ליתן להדיין של הישמעאלים כדי שיתן רשות לילך, ולכן מעמידין יהודי אחד כדי שיקח מכל אחד חוק הקצוב. האורח שבא פעם ראשונה מוכרח ליתן 'טאליר' אחד חוץ מן חוק הקצוב לכל אדם. ומדליקין נרות של שמן בזו המערה תמיד.

בכפר הזה הנ"ל אשר שמואל הנביא קבור שם דרים רק מעט ערביים, ויש בכפר הזה מים נובעים (עד היום ישנם כמה מעיינות מסביב למתחם). גם בחדר שעל גבי המערה יש חדר גבוה מאוד שקורין 'טארום' (מגדל) ויש בו מעלות מסובבים בכותל עד למעלה שקורין 'שווינדל טרעפ' (זכורני מימי ילדותי שהיינו עולים עד למרומי

וזוה מן רמתיים צופים, כי משם צופים למרחוק, ושם מסבב הר אפרים".

ובכן, נצעד לפי הסימנים שהוא נותן: **רחוק מירושלים ו' מילים** - המרחק בין איזור ירושלים העתיקה לבין רכס נבי סמואל הוא אכן קרוב ל-10 ק"מ, דהיינו ו' מילים בקירוב. **ארמון גדול... הבנין בראש ההר וכשמו כן הוא רם מאד...** - מי שמכיר את הבנין של קבר שמואל הנביא מבין מיד כי אכן על בנין זה כוונתו. **וכנגדו רחוק מיל ראש הר אחר, רם כמוהו כמעט** - במרחק מיל כנגדו קיימת פסגה נוספת בצד מערב, והיא מעברו השני של הכביש הראשי, בהמשך הכביש המוביל לשכונת הר שמואל. פיסגה זאת היא בגובה של 855 מטר מעל פני הים, בעוד קבר שמואל הנביא הוא בגובה 885 מטר. קיימת אפשרות נוספת שכוונתו להר שכונת רמות ד', שהיא נמוכה בעשרות מטרים נוספים, אולם המרחק הוא קצת פחות ממיל. **וזוה מן רמתיים צופים כי משם צופים למרחוק** - אכן הנוף שרואים מפסגת קבר שמואל הנביא בהחלט עונה על הגדרה זו. **ושם מסבב הר אפרים** - כאן הוא מיישב את הפסוק הראשון בשמואל, וככל הנראה כוונתו שההרים בסביבה זו כבר נכללים ברכס של הרי אפרים, למרות שאין הכרח שההר עצמו הוא בנחלת אפרים. יתכן גם לומר שהיות שבכל אופן השטח הצפוני מההר הזה והלאה כבר שייך לנחלת אפרים, קראו להר הזה הר אפרים, כי שם הדרך המובילה לאפרים וסמוכה לשם.

האמת היא שלפי כמה מפרשים הקושיא אינה מתחילה כלל, כגון פירוש המלבי"ם שמפרש כי המילים "מהר אפרים" הכוונה על האיש אלקנה שמוצאו מהר אפרים, ובזמן הסיפור התגורר ברמתיים צופים, ולפיו פירוש הפסוק כך הוא: "ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים", פסיק, אשר מוצאו "מהר אפרים". כמו כן הרש"ש על המדרש (בראשית רבה וישלח פ"ב) מפרש שהר אפרים אין הכוונה שההר שייך לנחלת אפרים, אלא שהוא רכס הרים שהתחיל בנחלת אפרים והמשיך עד לנחלת בנימין עיי"ש.

רמה באפרים ורמה בבנימין

יישוב בדרך אחרת וסותרת למהלך הקודם, היא השיטה שאכן רמתיים צופים של אלקנה נמצאת בנחלת אפרים, והיא איננה עיר 'רמה' שבבנימין שבה התגורר שמואל.

כך מצאנו לרבינו הרמב"ן בפירושו על התורה (בראשית לה טז) שכותב במפורש שיש ב' רמות, האחת היא הרמה אשר בהר אפרים, שהיא רחוקה יותר ממהלך שני ימים

כמו שאומרים העולם שהוא קבור עם בנו שמואל הנביא ברמה". (בדרך אגב אנו רואים שבזמן האריז"ל אמרו העולם ששמואל הנביא קבור ברמה, ומוכן שכוונתו על נבי סמואל). ב' מהר"ם חגיז עצמו אינו מעיד זאת כעדות איש מפי איש, אלא בשם ספר שער הגלגולים למהר"ו 'בסופו', והלא בידינו כיום עצם כתי"ק של מהר"ו, ואכן בסוף שער הגלגולים מופיע פרק שלם על קברי צדיקים, וכל הקטע שמעתיק מהר"ם חגיז אינו מופיע שם כלל, ומסגנון הדברים גם מוכח שאין לנו קטעים חסרים באותו פרק. וקשה לומר שהיה לו למהר"ם חגיז גירסה אחרת בשער הגלגולים שאין לנו כיום.

אך למרות שהמקור מדברי מהר"ם חגיז אינו ברור כל כך, עם זאת ברור שבזמן האריז"ל וגוריו לא עלה שום ספק ופקפק על קבר שמואל הנביא המקובל, כמו שמצאנו למהר"ו עצמו בספר החזיונות (תחילת ח"ג) שמספר שם על מושל ירושלים הישמעאלי שהחרים את מבנה קבר שמואל הנביא מיד היהודים. וכוונתו לאירוע המוזכר גם בשו"ת הרדב"ז ועוד מקורות כי בשנת של"ג אסר המושל הערבי על היהודים לעלות לקבר שמואל הנביא, עד לשנת ש"ס, אז התבטל האיסור.

נחלת בנימין או נחלת אפרים

קולמוסים רבים כבר נשברו סביב השאלה היכן היא "רמה", שכן בפסוק הראשון של ספר שמואל, כאשר הנביא מספר על אלקנה אביו, נכתב כך: **"וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרְמָתִים צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם"**. ופירש רש"י: **"שתי רמות היו, שצופות ורואות זו את זו"** וכפי שמובא בגמ' מגילה. בהמשך ספר שמואל אנו מוצאים כי שמואל הנביא חזר לביתו "הרמתה", ולכאורה הכוונה לאותה רמתיים צופים בה התגורר אביו אלקנה, אשר היתה "מהר אפרים", כלומר שייכת לנחלת שבט אפרים. מכאן הקשו רבים כי נבי סמואל הרי היא חלק מנחלת בנימין ולא מהרי אפרים הנמצאים יותר צפונה.

האמת היא כי אין לנו כיום דרך לדעת את הגבול המדויק באיזור זה, אשר מצד דרום היתה נחלת בנימין ומצד צפון היתה נחלת אפרים, ובכמה שרטוטי מפות קו הגבול עובר ממש בסמוך לנבי סמואל. כאן היה לנו לעינים לשונו הזהב של רבי משה באסולה מגדולי ישראל בימיו, שביקר במקום לפני כחמש מאות שנה ומלשונו מוכח כי גם הוא התקשה בכך, גם הוא נקט כי רמתיים צופים של אלקנה היא רמה של שמואל, והוא מזהה את המקום בנבי סמואל ללא שום ספק, ומדייק בלשונו כדי ליישב את כל הקושיות. וזה לשונו: **"יום ראשון של חנוכה רכבתי לרמה, רחוק מירושלים ו' מילים, שם ארמון גדול בנוי מעליות על קבר שמואל הנביא ע"ה, אומרים שהוא בנין**

רומני (?) ובקצה הבית יש דירה ליהודים שמתפללים בה ומדליקים נרות לכבוד הנביא ע"ה, כי יש להם קבלה שאחורי הכותל שמתפללים כנגדו, שם המערה וקבר הנביא וכו'. וזה הבנין בראש ההר וכשמו כן הוא, רם מאד, וכנגדו רחוק מיל ראש הר אחר, רם כמוהו כמעט,

הודעה כללית

הנני מודיעים בזה לכל חברי מושבתנו, נחלת ישראל רמה" כי בקשר עם מכתב הממשלה שבידינו מיום 28 אפריל 1985 על דבר החלטת האחרונה בענין התחלת סלילת הדרך למושבתנו, על כל חבר להכניס עבור הוצאות עבודת הדרך לעד החברה סך לירת מצרית אחת על כל דונם שקנה בחברה לא יאוחר מיום כ"ט סיון תרפ"ה, ומי שלא ימלא אחרי הודעה זו ייטב לו—כפי חלק התשלום העולה על חלקו—מחלקו מאדמת הבנין באיזה מחיר שאפשר, בתקף תקנות החברה סעיף 17 —

הודעה זו היא התראה אחרונה!

הערה: על החברים למסור את הכסף ליד סוכן החברה רביר אדון אמינר נז'ל מלוא שניים נגד קבלה מרשומה. בכ"ט חסון

מודעה משנת תרפ"ה על סלילת כביש לקבר שמואל הנביא

עיקר ערעורם של מתחברים אלו והחוקרים לפניהם ולאחריהם, הוא משום הפסוק בו כתוב שרמתיים צופים היא מהר אפרים, אך כבר יישבנו לעיל בכמה דרכים שאין זה קושיא כלל. ואת שאר הקושיות והחקירות אפשר ליישב בנקל לכל המבקש את האמת. ומי שירצה להרחיב את ידיעותיו בזה יכול לעיין במאמר הנ"ל של הרב שברון בקובץ בית אהרן וישראל, שכתב שם קונטרס שלם של כשלושים עמודים ליישב את המסורת ולתרוץ את כל התמיהות. כן מתייחס שם לכל המקורות, החל מהסתירה לכאורה בדברי הכפתור ופרח, והשמועה שמביא רבי בנימין מטולדה כאילו הנוצרים הוציאו את עצמותיו מקברו, דבר שלא היה ולא נברא, כפי שמזכיר בארוכה שם. אכן לענ"ד במאמר הנ"ל ישנם כמה השערות ותירוצים אשר אינם מתאימים כלל למציאות, ומרוב התלהבות לקיים את המסורת המקובלת יצא קצת מגדר ההגיון, אך בכל זאת רוב דבריו נכוחים ואמיתיים ועשויים באמת וישר.

נסיון התייסדות שכונת "רמתיים צופים"

במשך הדורות היו כמה וכמה נסיונות לגאולת המקום וייסוד יישוב יהודי על ההר. עוד בשנת תרל"ד עם ייסוד שכונת מאה שערים, ניסו בוני השכונה לרכוש גם את קבר שמואל הנביא וליישוב יהודים במקום. לשם כך ייסדו "חברת נחלת ישראל ברמה", ובשנת תרמ"ז אף הצליחו לרכוש שם כאלפיים דונם אדמה. אך מחוסר אמצעים כספיים מתאימים התעכבה הבניה.

בשנת תרפ"א התארגנו שוב נקיי הדעת שבירושלים, ובתוכם זקני הג"ר נחמיה חשין זצ"ל, והקימו את חברת "רמתיים צופים" לשם מימוש הדבר והקמת שכונה חרדית. הם זכו להמלצה נלהבת ממרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל שכתב בין השאר: "עיני ראו ושמוחו קיבוץ חבורה של בני תורה ויראי ה' אשר נועדו במנה טובה ורצויה, לבנות חרבות ארץ-ישראל ולייסד מושבות של יהודים כשרים בסביבת עיה"ק, על טהרת הקודש אשר יתנהגו עפ"י דרכי התורה והמצוה".

באותה שנה התיישבו במקום 12 משפחות תימניות שעלו על השטח והקימו עליו מבנים והתחילו לעבד את

מבית לחם, והשניה היא הרמה אשר בנחלת בנימין (המוזב בספר יהושע יט כה, בנחלת בנימין "גבעון והרמה ובארות"), והיא רחוקה מבית לחם כארבע פרסאות. כי לרמב"ן היה בתחילה פירוש הכתוב "קול ברמה נשמע" שרחל קבורה ברמה ולכן שם נשמע הקול. אולם כאשר הגיע לירושלים וראה את המצב בעיניו הוא כותב: "וכן ראיתי שאין קבורה ברמה ולא קרוב לה, אבל הרמה אשר לבנימן רחוק ממנה כארבע פרסאות, והרמה אשר בהר אפרים (ש"א א א) רחוק ממנה יותר משני ימים על כן אני אומר שהכתוב שאומר קול ברמה נשמע (ירמיה לא יד), מליצה כדרך משל, לאמר כי היתה רחל צועקת בקול גדול ומספד מר עד שנשמע הקול למרחוק ברמה שהיא בראש ההר לבנה בנימין, כי איננו שם, והיא חרבה מהם לא נאמר בכתוב "ברמה רחל מבכה על בניה", אבל אמר כי שם נשמע הקול". כלומר, הקול של רחל נשמע מבית לחם עד פסגת הרמה שהיא רחוקה משם ארבע פרסאות. ואכן מופלא הדבר כי המרחק מקבר רחל עד קבר שמואל הנביא הוא 16 ק"מ דהיינו כארבע פרסאות (מרחק הליכה ולא קו אוויר).

אם כן למד הרמב"ן שרמתיים צופים בהר אפרים הכתובה בתחילת ספר שמואל, אין היא אותה רמה שהתגורר בה שמואל שהיתה בשבט בנימין. ובאמת שיש המביאים ראיה לדבריו ממדרש שמואל "מן הרמתיים, ר' אלעזר אמר תרתין רמון הינון, חדא ידיה וחדא דשמואל". אכן יש להסתייג כי לפי שיטת הרמב"ן לא שייך לפרש שהרמה בהר אפרים משקפת על הרמה שבבנימין, כי מדובר במהלך ב' ימים. וראיתי בקובץ בית אהרן וישראל (שנה כה א קמה) במאמרו המורחב של ר' יוחנן שברון כי יתכן שלפי הרמב"ן הרמה של הר אפרים היא באיזור צפת ומירון, היכן שהאריז"ל ציין מקור קבר אלקנה. אך הדבר אינו מתאים לשום שיטה של חלוקת השבטים, ומעולם לא ראיתי מי שיצפין את נחלת אפרים עד הגליל העליון ואכמ"ל.

המפקקים בדורות האחרונים

במאה השנים האחרונות קמו מספר חוקרי היסטוריה ורושמי קורות הארץ, שהחליטו משום מה כי המקום אינו מתאים לפי המחקרים שלהם, וכל אחד מהם ניסה למצוא את העיר 'רמה' באיזור אחר בארץ ישראל. במיוחד יש לציין את התבואות הארץ והאדמת קודש, שנתחברו ע"י יהודים יראים ושלמים ולמרבה הצער בענין זה הם קיבלו את דברי החוקרים למיניהם ומילאו פיהם חמס נגד ההשתטחות על קבר שמואל הנביא המקובל מאז ומעולם.

עד כדי כך הגיע הדבר, שכאשר הודפס הספר תבואות הארץ, ובראשו הודפסה הסכמתו של הראשון לציון הגאון רבי חיים אברהם גאגין זצ"ל, התעורר הגאון רבי צבי הירש לעהרן מאמסטרדם זצ"ל "נשיא ארץ ישראל" ושלח מכתב תוכחה אל הראשון לציון ובו הוא מוחה על הסכמתו לספר תבואות הארץ שמערער על כמה מסורות מקובלות, ובין השאר: "גבה לב המחבר לומר שקבר שמואל הנביא אינו במקום שאומרים עליו כי שם הוא... בעיני דברי מיונות הם, ולשרי לן מר ניר נרו שעליו המצוה כיון שהסכים על ספרו שיגזור על המדפיס שלא יוסיף להדפיס וכו'".

בחלקת לשונם הבטיחו לבעלי הקרקעות כי אם יעבירו את השטחים לבעלותם הם יקימו במקום ישוב חרד. אך מרשעים יצא רשע, ולמרבה הצער הועברו חלק מהקרקעות לבני בליעל אלו, אשר השתלטו על השטח, ומאז ועד לימינו אלה מתקיימים מדי פעם נסיונות ע"י צאצאי מייסדי חברת רמתיים צופים, לגאול את המקום מידם, אך עדיין לא נושענו.

בחסדי שמים בימינו אלה מאז ששכונת רמות הסמוכה הולכת ונכבשת ע"י הציבור החרדי. גם קבר שמואל הנביא זכה לעדנה, כאשר המקום שוקק חיים במשך כל שעות היממה, וכולנו תקוה שלמרות הנסיונות הממשלתיים השונים, יישמר הצביון היהודי והתורני, כדי שנוכל להמשיך לפקוד את הציון הקדוש באין מפריע.

האדמות שברשותם. בהשתדלותו של העסקן ר' מתתיהו עלבא הוקם צריך של בית הכנסת ובו ארון קודש עם ספר תורה, ובו אף הוסתר ארגז נשק באישור הממשל הבריטי, להגנה משודדים וכדו'. כארבע שנים החזיקו מעמד, למרות העדר כביש גישה ולמרות הקשיים החזיקו במקום במסירות נפש. אך חוסר התנאים לשיכון משפחות עם ילדים גרם לכך שבשנת תרפ"ד עזבו המתגוררים את המקום, כשהם חוזרים מדי פעם לעבד את שדותיהם. במאורעות תרפ"ט הותקפו היהודים בידי הערביים, ארגז הנשק בא לידי שימוש, והם התגוננו במקום עד שהגיעה המשטרה הבריטית וחילצה אותם מהמקום.

קיצו של הישוב בא בשנת תש"ג, לאחר שאנשי הסוכנות הציונית

תגובה למאמר "הכהן הקברן" (כס"ו תשע"ט)

אודות מה שכתב חברינו היקר הר"ר שמואל מאיר חשין כותב המדור הנפלא "לקדושים אשר בארץ", חודש כס"ו ש.ז. על קברו של אבה הכהן בירושלים, ברצוני לציין כמה דברים שיש בהם בנותן טעם לפני שכולנו רצים לרח' מדבר סיני להשתטח על הקבר.

א. זה ברור שמדובר בנפטרים מזמן הבית כפי שמופיע בכתובת שנמצאה, אולם תמוה איך שייכו את הנפטר מתתיהו בן יהודה לבית חשמונאי בזמן שאבה הכהן מעיד על עצמו שהוא מגולי בבל, וכידוע גלות בבל היתה בסוף בית ראשון ובית חשמונאי שלטו בסוף בית שני.

ב. אין שום הוכחה שהנפטר השני שנמצא אח"כ הוא אבה הכהן, ואינו אלא השערה בעלמא.

ג. חלק גדול מהמסקנא שמדובר במלך מבית חשמונאי מבוססת על השאלה; איך יכול להיות שכהן התעסק בקבורתו, אלא ע"כ שמדובר במת מצוה שהיה מוטל בביזיון וכו', אולם אפשר לתרץ כפשוטו שלא הוא עצמו התעסק ממש בגפו בקבורתו, אלא העמיד אנשים אחרים שהתעסקו בו והוא פיקח עליהם מרחוק, והוא גם קנה את המערה בשטר כפי שציין, ומעתה אין שום קושיא.

(בל נשכח שגילוי המערה היתה תקופה מועטת אחרי מלחמת ששת הימים, והיה לשלטונות אינטרסים גדולים להוכיח לכל העולם שיש להם זכויות על האזור ההוא מאז ומקדם, וברור שאם נקבע שזה מלך יהודי קדום שנהרג בסיבה טראגית ונוסיף נופך על הסיפור שהביאו אותו במבצע חשאי מרומא לירושלים וקברו אותו בסתר וכו' זה בוודאי מוסיף להם הרבה כבוד ויקר, ולכאורה זה גם הסיבה שויתרו בשעתו בקלות על גופתו של מתתיהו בן יהודה והעמידו אותו בדנמרק ולא כאן כדי להגדיל את הפרסום...)

ד. גם אם נקבל את קביעתם שמדובר במלך החשמונאי האחרון, עדיין צריך לדעת שמלכי חשמונאי מהדור השלישי והלאה לא היו שייכים בדווקא לכת הפרושים שהיו בטלים לחכמי ישראל באותה עת, והיו ביניהם הרבה מלחמות פנימיות על המלוכה כמבואר בספרי קורות העיתים ואכמ"ל, כך שמבחינתנו אם מדובר במלך החשמונאי זהו סיבה שלא לבקר שם וד"ל, אלא אם כן נקבל בתמימות שמדובר ביהודים צדיקים מזמן הבית הראשון שאין לנו שום השגה בגדולתם וקדושתם.

ה. בביקורי שם לפני תקופה נוכחתי לדעת שבעל המקום ה"ה רפאל דילארוזה שיחי', הינו יהודי שומתו"מ וזכות גדולה נזקף לגילוי שמצאו בחצירו (כמו שכתוב במאמר), כך שלא ראיתי טעם להיכנס איתו בדו"ד על עצם הגילוי והתמיהות שיש על כך. כמו כן סיפר לי שהרב יהודה לייב פראנק זצ"ל היה מגיע לכאן כל תשעה באב באשמורת השניה, והיה מחזק אותו שמשמים שמו אותו במיוחד לשמור על המקום הקדוש הזה (כך אמר לי ה"ה רפאל הנ"ל).

ו. לאלה שרוצים לראות את המקום בלי תיאום מיוחד, אפשר לקחת אוטובוס (קו 68, 77) לרדת בתחנה ברח' ששת הימים 26, ושם צמוד לתחנה יש מדרגות שעולים לרח' מדבר סיני 24 לבית משפחת דילארוזה. כשמגיעים לקטע הארוך של המדרגות יש לשים לב: מצד ימין הוא הבית של ה"ה רפאל, ואם תחזרו קצת לאחור לתוך השיחים ותציצו פנימה תוכלו לראות את הסולם שמוביל מחצרו לתוך המערה, כך שמי שעומד שם נמצא ממש מטרים ספורים מהמערה.

בברכה מרובה

שמעון מאיר קעניג, ירושלים

תגובת הכותב:

יישר כח על המידע הנפלא שהובא כאן, ויש לי רק להעיר ב' דברים:

הכיתוב במצבה על אבה הכהן הוא "שנולד בירושלים וגלה לבבל". אין הכרח דווקא שהכוונה לגלות בבל הידועה בסוף ימי בית ראשון, ויש מקום לומר שהכוונה שגלה לחו"ל (כפי שנקראת בהרבה מקורות בבל, למרות שאין מדובר דווקא בבבל), וא"כ יתכן שזה היה בתקופת בית שני, ובהיותו בגלות בחו"ל הביא משם את המלך מתתיהו בן יהודה.

לגבי הזיהוי של הגלוסקמא כקבר אבה הכהן, ההשערה בנויה על כך שהכיתוב המפואר על קיר המערה "אני אבה הכהן וכו'" הוא בדיוק מעל הכוך שבו נמצאה הגלוסקמא, כפי כל מצבה שמניחים מעל מקום הקבורה.

בית הגזים

ריקוד סביב הקבר

לפנינו כתבה מעניינת שפורסמה בשנת תרצ"ו בעיתון "אונזער אקספרס" שיצא באותו זמן בוורשא, בו נכתב אודות חסידי ברסלב המכונים שם ה"טויטע חסידים" שרקדו סביב קבר חברים ר' מרדכי רובינשטיין, שהלך לעולמו באותו עת בהיותו בן 28 בלבד.

הכותב מתאר הלוויה שהיו שם מאות אנשים שהיו עדים למחזה המוזר לדבריהם, שאחר הטהרה אמרו ז' פעמים ויהי נועם כנהוג, ואחר כך כשניגשו לקבורה שמו אחד יד על כתף חבירו ורקדו ריקוד שמח סביב הקבר הטרי של חברים היקר...

הסיפור היה פרי דמיונו הקודח של הכותב, שמצא עוד דרך איך ללעוג על חסידי ברסלב הנרדפים בלאו הכי, אך לזקני וחשובי ברסלב בוורשא כאב מאוד הדבר על בזיון שם רבינו גלי בדברי שקר וליצנות, ושלחו תגובה לעיתון הנ"ל בו הם מכחישים בתוקף את הסיפור, ואף מוסיפים כי חסידי ברסלב אינם משנים מן ההלכה והמסורת הנהוגה כמלא נימה. כמו כן מוצאים לנכון להקחות את שיניהם בכותבם שהנפטר אינו ר' מרדכי רובינשטיין כמו שכתבו אלא ר' חיים אלחנן ראבינאוויטץ.

בין החותמים על התגובה אנו מוצאים את ר' יצחק ברייטער ואת ר' נח זאנשיין מגדולי העסקנים בין אנ"ש בוורשא בימים ההם.

החומר מוגש באדיבות מכון "אש תמיד תוקד" לזיכרון חסידי ברסלב בפולין.

מזל טבא וגדא יאה

ברגשי גיל ושמחה, נברך ברכת מזל טוב חמה ולבבית קדם מאיר נתיבותינו ומדריכנו בשביליה העמוקים של תורתנו הקדושה, מאיר עינינו בשעוריו הנפלאים והבהירים מועד במועדו, משיב לשואליו דבר ה' זו הלכה בחיבות ובמאור פנים, ה"ה ראש כוללנו הנערץ

הרה"ג ר' העניך יצחק רזנבלט שליט"א

מורה ודאין פעיה"ק ירושלים וראש כולל "אורות הנחל"

לרגל נישואי בנו הר"ר יעקב יואל הי"ו

והברכה אחת היא, שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה, בדרך הסלולה לנו מרביה"ק ותלמידיו זיע"א. ויזכה לרוות מלא חפניים נחת דקדושה מהם ומכל יו"ח מתוך הרחבת הדעת וסייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בהרצת תורה מתוך הרחבת הדעת, ויתבדרון שמעתתיה בי מדרשא ע"י ספריו הנפלאים 'הרי הלכות'.

המברכים מקרב לב

תלמידים השותים בצמא דבריו בכולל "אורות הנחל"

גדול העונה: אפרים נחמן אנשיין

אומאנער חסידים טאנצען ארום קבר פון זייער יונג-פערשטארבענעם חבר

מערקווירדיגע סצענעס אויפ'ן ווארשאוויר בית-עולם בעת דער לוייה פון א. טויטעז' חסיד
נעם 28 יעחריגען אומאנער חסיד מרדכי רובינ
שטיין, זענען מאך הונדערטער מענטשן געווען
ערות פון די דאזיגע אייגענארמיגע צערמאניעס
און מנהגים. נאכדעם, ווי די אומאנער חסידים
האבען, אויף זייער שטייגע, דורכגעפירט די
מחרת מנ"ס מה האבען זיי געזאגט 7 מאל "וישב
בסתר". ווען מען איז צוגעטרעטען צו דער קבורה
האבען די אומאנער חסידים פערלעבט הענדאוויג-
שטיל, און זיך געלאזט אין א פייערליכען מאנץ
ארום דעם 'קבר פון זייער יונגפערשטארבענעם
חבר. לאנג האט געדויערט דער דאזיגער מערק
וויירדיגע און אונחויפליכער פארמאגה צו וועלן
מען עס האבען זיך צוגעקוקט הונדערטער יודען.
און לאנג האט דער עולם געשמוקסט וועגען
דער סצענע ווי אזוי די "טויטע" חסידים האבען
ארויסגעלייגט אויף זייער וועלט זייערס א חבר.

הכתבה

אונזער עקספרס | יום רביעי, מאי 13, 1936 | 8

אויפ'הלערונג פון די אומאנער חסידים איז ווארשא

דערביי ערקלערען מיר, אז מיר האבען נישט
קיון שום ספעציעלע אנדערע מנהגים און מיר
האבען ביים קבר נישט געטאנצט. דערביי ווילען
מיר אויסבעסערן א פערדירליכען טעות; דער
נפטר איז געווען ר' חיים אלחנן ראבינאוויטש
ו"ל או זנישט מרדכי רובינשטיין, ווי עס איז דער-
מאנט געווארען אין דער נאמיץ.
אין נאמען פון די אומאנער חסידים:
נח זאנשיין, יצחק ברייטער, בנימין קארלס
בראך און יעקב ראמבראנט.

מיר האבען בעקומען צוגעשיקט פאָלגערען
בניין אין רעדאקציע:
אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה, וואָס איז
געווען אָבערדוקט אין מאָנטאָג'דיגען נומער פון
"אונזער עקספרעס" וועגען דעם, אז מיר אומאנער
נער חסידים, האָבען געטאנצט ביים קבר פון איינ-
זער'ס א פערשטארבענעם חבר און אז מיר האָלען
האָבען אויסגעפירט ספעציעלע מנהגים ביי דער
טאָרה פון נפטר — ערקלערען מיר קאטעגאָריש,
אז איר זענט אַריינגעפירט געוואָרען אין
א טעות.

התגובה של חשובי אנ"ש בוורשא

הר"ר יהשע דרוק

רבה של אומן - הגאון הצדיק החסיד המופלא רבי שלום מלמד זצ"ל

וטהרה כדרכו בקודש. ניגש אליו ר' שלום והציע לפניו את שאלתו הסבוכה, ועל אתר השיב לו ר' מאטעס כלאחר יד תשובה הגונה. ר' שלום שנדהם לראות איך ברגע כמימרא פתר לו ר' מאטעס שאלה סבוכה שנתייגע בה רבות, נתפעל מאוד מעוצם גאונותו המדהימה, והחל לרחוש לו כבוד והערכה.

זקני אנ"ש היו מספרים, כי כניסתו זו לקלויז דאנ"ש באומן עלתה לו בהתנגדות עצומה מצד המתנגדים, שהגיבו על כך בזעם, ואכן ר' שלום

חשש מכך מאוד, ולא ניכנס לשם רק כאשר ראה כי אין לו שום פתרון לצאת מן הסבך אליו ניקלע, ומשחזר משם רעשה העיר כמרקחה, אך ר' שלום נענה להם: מה אעשה שבכל העיר אין לי גאון כמותו בתורה להתייעץ עימו בספיקותי ושאלותי. [ע"פ מאמרו של ידידי הסופר הניכבד הרב נתן אנשין שליט"א על ר' מאטעס במבועי הנחל כרך ד' ירחון - 39-40]

ב. כאמור מתחילה היה מתנגד לאנ"ש, ומסופר שפעם אחת כשהחסיד העובד המופלא רבי ברוך געצ'יס (רוזנבלום) הי"ד זצ"ל חתנו של השרף המופלא החסיד העובד הגדול רבי געצ'ע ליובאוונא זצ"ל נכנס אליו לשאול איזה שאלה הלכתית, והיה נצרך שם לעמוד ולהמתין עד שיתפנה הרב אליו [כמדומה שהיה אחד בפנים עם שאלה] הוציא בינתיים ר' ברוך ספר מן הארון לעיין בו, ובדיוק נזדמן לו ספר על הרה"ק החוזה מלובלין זע"א שמביא

שם ג"כ שהחוזה נתן חמשה הסכמות בחייו, ובתוכם היה ג"כ הסכמה על הספה"ק "ליקוטי מוהר"ן". ור' ברוך שהיה ידוע בחריפותו עקב מוצאו הפולני כאשר נכנס לרב לשאול את שאלתו אמר לו "האם אתם יודעים שיש לכם בבית הסכמה על הליקוטי מוהר"ן?" נענה הרב כי זה לא יכול להיות, כי הרי נימנה על חסידי סקווירא המתנגדים ומה לו ולהסכמה על הליקו"מ, הראה לו ר' ברוך את הספר הנ"ל, והרב בראותו זאת נאלם דום מרוב תדהמה, ואמר אכן אין לי יותר מזה לומר.

חתימות ר' שלום מלמד, יחד עם גדולי ורבני ירושלים

(עפ"י שיש"ק ז, קצ"ט) ג. עוד סיפר ר' אלי' חיים רוזין ז"ל, פעם אחת פגש הרב את החסיד

בתקופה האחרונה בעיר הגדולה לאלוקים ואנשים - העיר אומן יצ"ו, כיהנו כרבני העיר ומורי ההוראה בה שלושה רבנים, אשר אחד מהם שנודע כגאון אדיר מגדולי ההוראה וצדיק וחסיד מופלא היה הגאון המפורסם רבי שלום מלמד זצ"ל (שם משפחתו היה "פרוקלר", כך כתוב ב'מבועי הנחל' במאמרו של ידידי עוז הסופר הנכבד ר' נתן אנשין על הגה"צ ר"מ הכהן ברוסקי הי"ד זצ"ל), אשר אף זכה בסוף ימיו לעלות לארץ הקודש ולהשתקע בעיה"ק ירושלים, והיה מתפלל בקלויז שבבתי הורנשטיין שם התגורר.

אחת מן ההסכמות לספרים שנתן רבה של אומן הגאון ר' שלום מלמד פה בעיה"ק ירושלים ת"ו, מתנוססת בראש ספרו המופלא של הגאון הירושלמי הנודע חסידא ופרישא רבי דוד שפירא [שהיה כידוע גיסו של חד מגדולי וחשובי אנ"ש ה"ה הגאון הצדיק רבי שמואל הלוי הורוויץ זצ"ל, בהיותם חתני הרה"ג רבי עמרם יוסף וואלנשטיין זצ"ל בנו של הראב"ד הגאון האדיר ר' משה נחום זצ"ל] ה"ה ספר שו"ת "בנין ציון".

בכן אמרתי להעלות על גבי הכתב, כל הנשמע אודותיו מזקני אנ"ש, ובראשם הני תרי ריעין אהובין החסיד הותיק והישיש רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל והחסיד הותיק והישיש רבי אליהו חיים רוזין זצ"ל על קשריו עם אנ"ש.

א. הרב רבי שלום זצ"ל רבה של אומן נמנה על חסידי "סקווירא" שהיו כידוע מתנגדים גדולים על חסידות ברסלב, ובתחילת בואו לגור באומן היה ג"כ

מתנגד גדול וכמובן שלא ההין לרגע לדרוך כף רגלו על מפתן הקלויז דחסידי ברסלב, אך פעם אחת נתקשה מאוד בסוגיא סבוכה של קידוש החדש, וכאשר בירר אם יש אחד בעיר אומן שאצלו אפשר לברר סוגיא סבוכה ומוקשית כזו, נענו לו אנשי העיר כי אין לו ברירה רק ללכת לקלויז של הברסלבע'ר שם יושב חריף אדיר ועמקן עצום ה"ה הגאון הצדיק רבי מתתיהו הכהן ברוסקי הי"ד, שהוא 'בר הכי' ויוכל לברר לו הסוגיא על בוריה.

הלך ר' שלום לקלויז של אנ"ש ושאל מיהו ר' מאטעס - כפי שניקרא בחיבה, הראה לו את ר' מאטעס יושב ולומד בעיון בקדושה

שיש"ק זקצ"ה וקצ"ו וע"פ ר"א שפירא ששמע מרא"ח רוזין זצ"ל]
ה. פעם אחת כשחלה הגאון ר' שלום, נתן צדקה למנין מאנ"ש
שיתפללו עליו, והלכו לציון הקדוש של רביז"ל והתפללו לרפואתו,
ואח"כ כשבאו אליו המתנגדים בטענות מה זאת עשית? נענה להם:
"אני נתתי להם צדקה שיתפללו עלי ומה זה עיסקי ועניני היכן התפללו
ופעלו לרפואתי!".

כמו"כ התבטא על המתנגדים שטוענים שיש להם קבלה להתנגד
על חסידות ודרכה של ברסלב ואמר בצחות: קבלה בשינוי ניקוד הוא
קבלה ["סוס אביר" בלשון רוסיה], כאומר יש להם סוסים אבירים,
היינו שדברי קבלה כאילו של לחלוק על השני הם דברי שטות
ודמיונות. (ע"פ שיש"ק ח"ז קצ"ד וקצ"ו)

ו. מן הענין לציון, כי כאשר רצה הגאון הצדיק ר' אברהם שטרנהרץ
זצ"ל לעלות לארץ ישראל והיה נצרך לסטרפיקט מהאנגלים ששלטו
אז בארץ, שלח מכתב שישתדלו עבורו אצל רב אחד, ובתוך הדברים
כתב שאפשר לברר עליו אצל הרב ר' שמשון מטעפליק [ה"ה הגאון
האדיר והמופרסם עמוד ההוראה שר התורה והחסידות הג"ר שמשון
אהרן פולנסקי זצ"ל אב"ד טעפליק ורב ומו"צ בשכונת בית ישראל
בעיה"ק ירושלים] ואצל הרב שלום מאומן.

עוד מסופר שם בשיח שרפי קודש בשבחו שמרוב חומרותיו
מחשש חמץ היה אוכל רק את הכזית מצה בלבד בליל פסח, ולעת
זקנותו שהיה כבר קשה עליו לאכול מצה בלי שרייתה במים עשה
התרת נדרים על מנהגו לבלי לאכול שרויה בפסח כמנהג החסידים
והחל לאכול שרויה.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

המופלא רבי הערש לייב ליפל זצ"ל בשבת קודש, ושאלו רבכם תיקן
לומר עשרה מזמורים ואתם אומרים אותם בכל יום גם בשבת קודש,
וכי בשבת אומרים על נהרות בבל? נענה לו ר' הירש לייב בשנינותו:
"והיכן קבע דוד המלך עליו השלום פרק זה בתהלים לא ביום
השבת?!" [שמעתי מהרה"ח ר' אהרן שפירא שליט"א]

ד. כעבור כמה שנים שראה והכיר את תומתם וישרותם של
אנ"ש המוסרים נפשם בפשיטות ובתמימות לקיים את התורה הק'
בכל פרטיה ודקדוקיה, גם בעת צרה ליעקב הנתונים למשיסה בדי
הקומניסטים ימ"ש, שרצו להעביר את כל עם ישראל לשמד, וראה
הרב כי רק אנ"ש נשארו יראים ושלמים ומסרו נפשם בפשיטות על
קיום השו"ע, נהפך לאוהד מושבע של אנ"ש, והתיידד אתם מאד, ואף
היה מגיע לפעמים ביום ב' דראש השנה לקיבוץ הקדוש של אנ"ש
בקלויז להתפלל עימם יחד ברננה.

כששאלוהו המתנגדים מה לחסיד סקווירא אצל הברעסלבער'
חסידים? ענה להם: "אני מכהן כרב בעיר ותפקידי הוא לענות שאלות
בכשרות הבית ובטהרת הבית וכו' ולדאוג לשחיטה הכשרה וכו' ומי
באים לשאול אותי שאלות בכשרות וטהרת הבית, רק הברסלבער',
ואצל מי אפשר כיום להשיג בשר כשר ומהודר רק אצל הברסלבער'!
[כידוע שהחסיד רבי אברהם דז'רגובסקי זצ"ל דער בעדער (הבל),
חתנו של רבי געצ"א זצ"ל, היה מקיים בביתו במסירות נפש שחיטה
כשירה ומהודרת, ובנותיו היו עוזרים על ידו לנקות ולסייד את הבית
אח"כ שלא ישאר שום זכר מהשחיטה האסורה עפ"י הקומניזם
הרשעה ימ"ש, כמו"כ חירפו נפשם לחלק את הבשר לכל היראים
והשלמים שהזמינו בשר כשר]. ואצל מי יש מקוה טהרה כיום הזה
רק אצל הברעסלבער'!" [זה היה ג"כ בזכותו ובמס"נ של האי גברא

רבה יקירא ר' אברהם דער בעדער
זצ"ל]. חלב ישראל מהודר יש ג"כ
רק אצלם, חינוך טהור במסירות
נפש יש ג"כ רק אצלם, וגם אינם
משנים מלבושם ומראהם וכו',
ואם כן אני הרב שלהם, ומה לכם
כי תלינו עלי?".

וידוע כי ר' שלום הנ"ל שיבח
למאוד את השחיטה המהודרת
של אנ"ש באומן, עד שהפליג
ואמר בשבחם שלפי מה שבדק
בהשתלשלות השחיטה בעיר
במשך הדורות, הרי שלא היתה
כוז שחיטה כשירה ומהודרת משך
מאה שנים.

וכאמור, נעשה לידידם ממש
של אנ"ש והיה אף נותן להם את
כספי מעשרותיו, וגם היה מקשיב
להחסיד רבי משה שמואל לוי
הי"ד זצ"ל [הוא ור' מאטעס
ברוסקי ור' ברוך געציס זצ"ל
נשלחו בין העשרים ושבע צדיקים
וטהורים מאנ"ש לארץ גזירה ולא
נודע עקבותיהם] כשהיה לומד
לפניו מתוך הספה"ק ליקוטי
מוהר"ן, כי הוא עדיין חשש
מלהסתכל בתוך הספר. [ע"פ

מזל טבא וגדא יאה

ברכת מזל טוב חמה ולבבית משגרים אנו בזאת אל קדם ראש החבורה המסור בכל
לב ונפש בימים ובלילות למען הצלחת החבורות זה רבות בשנים, עוסק ללא ליאות
להשקות צמאי חסדיך אברכים ובחורים דחבורותינו הק' להנחילם נתיבות סלולות
בדרכי ועצות רביה"ק הננמ"ח זיע"א

הר"ר שמעון צבי שפירא שליט"א

לרגל השמחה שבמעונו בהולדת נכדו בן לחתנו ר' אלימלך קלצקי הי"ו
ובנישואי בתו הכלה תחי' למזל"ט ובשעטו"מ

עב"ג החתן ר' אלכסנדר זיסקינד ברנ"א שפירא הי"ו

מבחירי החבורות ומיקירי ישיבת ברסלב 'מתיבתא'

ברכותינו צרופה, שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה, בדרך
הסלולה לנו מרביה"ק ותלמידיו זיע"א. ויזכה לרוות מלא חפניים נחת דקדושה
מהם ומכל יו"ח מתוך הרחבת הדעת וסייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעולותיו
הברוכות להפיץ דעת רביה"ק ביתר שאת ועוז, עדי ביאת משיח צדקנו במהרה
בימינו אמן

המברכים מקרב לב

חבורות הבחורים

חבורות האברכים

המנין

שלכם

סקירה על בתי המדרשות של אנ"ש
ואלו שקבעו בהם מקום לתפילה לדורותם

פרק א' - עיה"ק ירושלים תובכ"א

העיר העתיקה (1)

תמיד היתה השאיפה והתשוקה של כל ברסלב'ר חסיד, להיות נמנה על אנשי הצדיק, ולהתפלל בביהמ"ד הנקרא על שם הצדיק, כידוע המעשה ששיבח רביה"ק את המנין של אנ"ש בעיר נעמירוב באמרו "המנין שלכם היה בוקע רקיעים" (חיי מוהר"ן, שלא). וראה לשונו הנפלא של מוהרנ"ת (תפילת המנחה ו, אות סח-סט): "וזהו 'מעון אתה היית לנו בכל דור ודור', שבכל דור ודור נמצא ישיבה של תלמידים עם רבי אמת שעוסקין בבית המדרש שלהם בחידושי תורה אמיתיים, שצריכין לילך אחר הבית המדרש והישיבה הזאת בכל דור ודור, כמבואר במאמר רבותינו זכרונם לברכה הנזכר לעיל שאמרו שם צדק צדק תרדוף הלך אחר חכמים בישיבה אחר רבי אליעזר בלוד אחר רבי חנינא בן תרדיון לברור חיל וכו' אחרי רבי לבית שערים וכו' וחשבו הרבה מקומות שקבעו שם הבית המדרש והישיבה בכל דור. והתורה היא נצחית. ועל כן בודאי אין דור יתום לגמרי ובודאי נמצא גם עתה בית המדרש בכל דור שנקרא על שם צדיקי האמת שצריכין לילך אחריו וכו' וכנזכר לעיל. ושם הוא מעון ובית דירה לברוך לשם מהמנוול הזה שפוגע בו בכל עת".

וראה עוד שם (אות פג): "כי עיקר תיקון כל הנזכר לעיל הוא על ידי המשכן ובית המקדש שהוא בחינת הבית כנסת ובית מדרש של ישראל שהם מקדש מעט, ועיקר הוא הבית המדרש הנקרא על שם הצדיק האמת שבכל דור וכו', כי על ידי קדושת הבית המדרש כל מי שזוכה להיכלל בהקיבוץ הקדוש הזה, על ידי זה כל נקודה ונקודה טובה שזוכה אפילו מתוך עומק החשך וכו', הכל מקבץ הצדיק לתוך הבנין הקדוש שעוסק בבנינו שהוא בחינת בנין המשכן ובית המקדש שבונה בכל עת. ועל ידי זה גם הוא יהיה לעם ויהיה נכלל בתוך הקיבוץ הקדוש, שעל ידי זה עיקר בנין הבית המקדש שיבנה במהרה בימינו".

בכן אמרנו ללקט באמרים, ולסקור את בתי הכנסיות שבו התפללו אנשי שלומינו לדורותם, כפי אשר ידינו מגעת. לתת לקוראינו יקרים מעט מזעיר, מהרגשת הוד קדומים שהיו בהיכלות אלו.

היה זה בעת בניין בית הכנסת בשנת תרכ"ח, באותה שנה ביקר בארץ ישראל שר התורה הרב מטשעהרין ומלוויו, וביניהם הנגיד החסיד ר' אבאל'ע תלמיד מוהרנ"ת. כאשר ביקר ר' אבאל'ע בעיר העתיקה ניגש אליו בונה בית הכנסת ר' ניסן ב"ק וביקש ממנו תרומה עבור בניין בית הכנסת, כשהוא מנמק את בקשתו שחסידי ברסלב הם יוצאי וואהלין, ענה לו ר' אבאל'ע אני הרי חסיד ברסלב ולברסלבער עדיין אין בית כנסת בירושלים משלהם, אי לכך אקנה אצלך כמה מקומות שיהיו לחסידי ברסלב, הסכים ר' ניסן והדבר יצא לפועל. (דרך אגב באותו עת באו בדברים עם ר' ניסן הנ"ל שאף היה לו בית דפוס בירושלים, להדפיס מחדש את הספה"ק ליקוטי מוהר"ן, ואכן בשנת תרל"ד הדפיסו את המהדורה הרביעית בהידור רב).

כאמור, קנו אנ"ש כמה מקומות בביהכ"נ, ושם התפללו בקביעות. המקומות היו מתחת לשני חלונות שמשמאל לארון קודש ונקראו "די ברסלבער פענסטערס", מחלונות אלו היו גם יכולים להשקיף על מקום המקדש. בין המתפללים

את סקירתנו רבת ההיקף בעז"ה, נתחיל בבתי המדרש דפה עיה"ק ירושלים, כאשר מאז ומעולם היה מקומם של אנ"ש בארץ ישראל כמובא בחי"מ (קנ"ו): "אמר המקום שלי הוא רק ארץ ישראל ולפי שעה אני בברסלב וכדומה". וכידוע, תמיד השתוקקו רביה"ק ותלמידיו, ואנ"ש לדורותיהם לארץ ישראל בכלל ולירושלים בפרט. וככתוב והיה ראשיתך מצער, אף כאן אנו עדים לכך, כאשר בקושי מצאו מקום מנוחה להתפלל שם יחד ברננה, עד שברבות השנים זכינו והגענו לריבוי הבתים הנפלא, ולבתי המדרשות המפוארים כמו שיש היום פעה"ק ירושלים.

בית הכנסת "תפארת ישראל - ניסן ב"ק"

המקום הראשון הידוע ששם התפללו יחדיו חסידי ברסלב הוא בית הכנסת "תפארת ישראל - ניסן ב"ק" של חסידי רוז'ין בירושלים שלפנים מן החומה.

איך הגיעו לשם חסידי ברסלב?

ביהכ"נ "תפארת ישראל - ניסן ב"ק" כהיום. מאז שנחרב במלחמת תש"ח

תרס"ה ס'ת'ר'ה' היה הראש השנה הראשון שהתפללנו שם, ומאז ב"ה בכל שבת ויו"ט התפללנו שם, וכן כמה פעמים בימות החול, וה' יעזרנו עד כי יבא שילה, שלא יתבטל המניין התמיד מביהמ"ד שלנו לנצח, אכ"ר... ומאמר עתיקא (תורה כ' הנ"ל) המדבר מהשגת רוח"ק ע"י מצות סוכה שהוא בחי' א"י כמובא (שם) [ב]סי' מ"ח, ומהשגת הדעת שהוא עיקר הנחמה נוסד בשבת נחמו תקס"ד. והיינו שם שבע שנים עד אלול תרע"א..."

הד לייסוד בית הכנסת זו אנו מוצאים בקונטרס "תולדות שמואל" לר' שמואל העשיל פרידמאן, בו הוא מספר כי האשה תמר משכונת מאה שערים אחותו של ר' נחמן לירסמאן תרמה לבית הכנסת החדש מנורה ומפה, והוא מוסיף "ברוך ה' שבת קודש פרשת בלק (י"ב תמוז) התחלנו להתפלל בבית הכנסת שלנו".

בית הכנסת "כולל ווארשא"

בחודש אלול תרע"א הוצרכו אנ"ש מכורח הנסיבות לצאת מבית מדרשם הראשון, לגלות למשכן חדש, וסיבב השי"ת בנפלאותיו ואנ"ש מצאו חן בעיני ראשי כולל ווארשא שהועילו בטובם להעניק להם בית הכנסת שבעלותם ברובע היהודי ברחוב שונה הלכות, ולהתפלל שם לפחות שלש שנים.

ר' שלמה וועקסלער מוצא שוב סימוכין לפי חשבון שנת הסתלקות רביז"ל וז"ל: "בימי הסליחות סיבב ה' בנפלאותיו אז מאה שנים אחר הסתלקות רביז"ל, שניתן לנו מראשי כולל ווארשא הי"ו ביהמ"ד שלהם עמד ריקם ופנוי במתנה, להתפלל שם לפחות שלש שנים, וה' יושיענו תמיד אכ"ר".

מקורות:

בטאון הקלויז, ירחון אוצרות ר"ה תשע"ג, מבועי הנחל 59 תשרי תשמ"ג, בטאון "דעם רעבינס" חיידער", עלון "אוצרות" 130 חיי שרה תשע"ג.

הקבועים באותן מקומות נמנו: ר' אברהם ב"ר נחמן (שעלה לא"י בשנת תרנ"ד) שהיה מתפלל שם בקביעות, חמיו מזיוו"ש ר' נפתלי כהן, ר' נתן בייטלמאכר, גם ר' אברהם שטרנהרץ היה יושב שם לפעמים. בירושלים באותם ימים אנו מוצאים גם את ר' אבא קלמנוביץ, ר' גדליה ברגר ואת ר' נחמן ב"ר ברוך אפרים בעמח"ס באבי הנחל, אשר כנראה אף הם קבעו בהם מקום לתפילתם.

אנ"ש חיבבו מאד להתפלל בביהכ"נ זה, היות ומתחת לביהכ"נ היה מקווה טהרה, וגם היו שם מניינים קבועים, כמו"כ היו יושבים ולומדים בספרי רבינו במקומות הקבועים ליד החלונות.

ר' נפתלי כהן כיהן תקופה מסויימת כשמש בבית הכנסת "תפארת ישראל - ניסן ב"ק", ודרכו היה להתפלל כיותיקין. כמנהג אנ"ש, והיה נשאר לאחר התפילה לעשות את תפקידו.

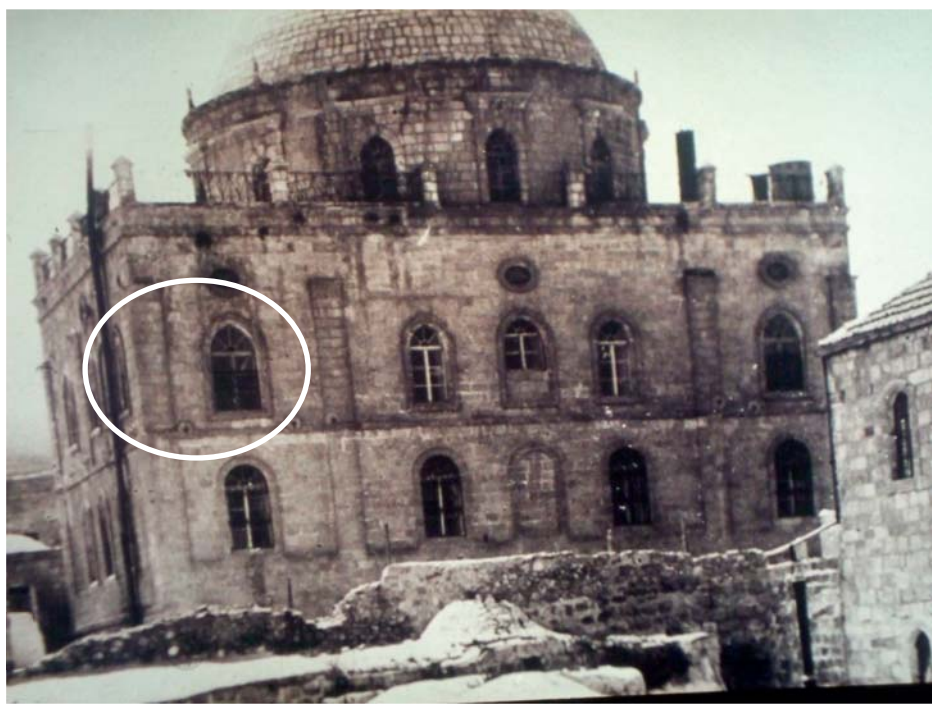
לראשונה!

בית הכנסת של חסידי ברסלב בירושלים

בקיץ של שנת תרס"ד נעשו לראשונה השתדלויות נמרצות ע"י ר' שלמה וועקסלער, לייסד בית המדרש לחסידי ברסלב בעיה"ק, בעזרת הגאון המפורסם ר' עקיבא יוסף שלזינגר בעל "לב העברי" שהיה ידיד קרוב לר' אברהם ב"ר נחמן, שהצליח לאתר עבור החסידים בית כנסת קטן סמוך ונראה להר הבית.

וכך כותב בהתרגשות ר' שלמה וועקסלער בהגהותיו על חיי"מ: "נפלאות ה' אגיד, כי מאה שנה אחר שסיפר רביז"ל מעשה הנ"ל דף י"ג ע"ב השייכת לתורה כ' בקיץ תקס"ד, בזמן ששכב הנביא יחזקאל על צד שמאל ואח"כ מי"ז בתמוז מ' יום על צד ימין לכפר על עוונותינו, שע"ז יבא משיח צדקנו במהרה בימינו אכ"ר, בפרשת בלק י"ב תמוז, התחילו אנ"ש להתפלל בבית המדרש שיסדנו ע"ש רבינו ז"ל בירושלים ת"ו, שהוא עיקר ארץ ישראל כמובא בספר שערי גן עדן ובספר ליקו"ה, וגם רבינו ז"ל רצה ליסע עם הספרדים רק לירושלים ונתעכב מהישמעאלים בעוונותינו הרבים, ובר"ה

ביהכ"נ "תפארת ישראל - ניסן ב"ק" בתפארתה. שתי החלונות של אנ"ש מסומן בעיגול

מפגש בחבורות האברכים

והראשי תיבות הוא תשובה, בפרט בימי השובבי"ם, המסוגלים במיוחד לכך.

המלוה מלכה הותירה רושם אדיר על האברכים, כאשר רואים כי הפעולות הברוכות של האיחוד התחדשו ביתר שאת ועוז, וכולנו תקוה ומברכים בברכת הצלחה לפעילי האיחוד החשובים, שיזכו לעשות עוד פעולות מבורכות מעין אלו ויותר.

חבורה חדשה ראשונה מסוגה - למקורבים חדשים

השבוע אנו מתבשרים על פתיחת חבורה חדשה ראשונה מסוגה, חבורה מיוחדת לאברכים מתוככי קהילות החסידים, שזכו לטעום את אור רביה"ק ולהתקרב לדרכו.

החבורה נוסדה בעקבות דרישה מכמה אברכים מקורבים,

החבורה מתקיימת מידי יום שלישי, בבית אחד החברים, כאשר האברכים היקרים מקיימים שיחת חברים בדרכי ועצות רביה"ק, לקבל את הנקודה שיש בחבירו.

לאחר מכן נשא דברים הר"ר יעקב נתן אנשין שעורר את הלב בדיבורים נפלאים על שגב גדולת ימי החנוכה, ועמד על כך שבימי החנוכה צריך כל אחד לחנך את נפשו מחדש ממש כמו שמחנכים נער קטן, והעיקר בלימוד תורות רבינו הק' בתמימות גמורה, ובשימת לב נכונה שהעצות האלו הם ורק הם הפתרון האמיתי לכל בעיה גדולה או קטנה פרטית או כללית שהוא נתקל בה.

בסיום השיחה הנפלאה, התפרסו האברכים בין עצי היער לשפוף שיח לפני השי"ת, ולהתפלל על קברי החשמונאים לזכות לאור החנוכה.

האברכים חזרו בכיסופים והתעוררות, להתחדש ולהתחזק ביתר שאת בדרכי ועצות רביה"ק ותלמידיו, לטוב לנו כל הימים.

מלוה מלכה מרוממת עם פתיחת ימי השובבי"ם

במוצאי שבת קודש פרשת שמות, השבוע הראשון של ימי השובבי"ם ת"ת, התקיימה סעודת מלאה מלכה מרוממת, להתעורר ולהתחזק בשגב גדולת ימי השובבי"ם.

בשעה היעודה, הסבו האברכים לסעודת מלווה מלכה, שאורגן ברוב מסירות ע"י חברינו היקרים שיחי', כל אחד בשמו הטוב יבורך.

לאחר ששרו כל הקהל יחדיו בניגוני זמירות למוצאי שבת בערגה וכיסופים כפי הנוסח המושר אצל אנ"ש, נשא דברים הרה"ח ר' אברהם יארבלום שליט"א, שעורר את האברכים על המעלות הנשגבות שזוכים ע"י אמירת תהלים, כמו שאומר רביה"ק על הפסוק ואלה שמות וכו' סופי תיבות תהלים,

נסיעה לקברי החשמונאים בהכנה לימי החנוכה הק'

לקראת ימי החנוכה הק', יצאו האברכים לכנס הכנה לימים המאירים, להשתטח על קברי החשמונאים.

על הדרך הציעו הפעילים החשובים לכל אחד שעדיין לא זכה להיות נמנה בחבורה קבועה, להצטרף לחבורה כלבבו.

ביער שעל יד קברי מתתיהו ובניו הקימו שולחנות ערוכים, כשאת חשכת היער מאירה תאורת חירום שהובאו במיוחד להנעים את השעות במקום, ולאחר מטעמת ולגימה המקרבת, שוררו מניגוני חנוכה לעורר את הלבבות. וכפי שמעידים האברכים, הניגונים חידשו בזכרונם את הגעגועים והכיסופים שזכו להם בימי הבחורות, מי תנני כירחי קדם לחדש כנשר נעורינו...

החבורות השבועיות

נע"ח האברכים

ברצוני לעורר כאן נקודה חשובה לחברינו האברכים הצעירים יותר והצעירים פחות. לא ח"ו כאומר מוסר אלא דבר איש אל רעהו, ולאחיו יאמר חזק.

זכינו ב"ה לפינת יקרת המקודשת לעבודת ה' יותר מיובל שנים, הלא הוא בית מדרשנו הגדול במא"ש, אשר הוא כמין "פאבריק של עבודת ה'" וכל סדרי ביהכ"נ והתפילות צמודים להלכה ולמסורת, וגם לרבות דקדוקי המצוות והידורן, כמנהג ברסלב'ר חסידים מאז ומקדם.

בבית כנסת זה קיים זה עשרות שנים שני מניני שחרית, הראשון כותיקין - עם הנץ החמה, והשני לפני סוף זמן ק"ש של המג"א [אשר ידוע שאנשי שלומינו הקפידו מאוד שלא לאחר זמן זה].

בכן אבוא בקצירת האומר, להסב את תשומת לב החברים למעלות הרבות והנפלאות שמרוויחים הן בגשמיות והן ברוחניות ע"י התפילה במקום קדוש זה, אשר רובם ככולם אי אפשר ליכות להם ולקיימם בתפילה במקום אחר כגון בשטיבלאך וכדו'.

ואלו מקצת המעלות ששמתי לב אליהם:

א. התפלה נעשית ב"ישוב הדעת" ולא בחטף.

ב. אפשר להתפלל ב"מקום קבוע" עם מניין קבוע שזה הידור גדול ע"פ הלכה.

ג. זמני התפלה ידועים מראש בבירור, וכל אחד יכול לכונן את עצמו לתפילה כפי השגתו. כאשר הוא יודע מראש מתי מתחילים הודו, ומתי עומדים בשעה היעודה בקדיש שאחר ישתבח ולשמו"ע.

ד. לטעום טעם "תפלה בכוונה" כפשוטו, אשר כמעט ולא שייך כי אם במקומות שאין חוטפין התפילה במהירות.

ה. הרבה פחות צפיפות מהשטיבלאך - התורם מאד ליישוב הדעת בתפלה.

ועל הכל, הקובע את עצמו למניינים בשול, יספיק בעז"ה תמיד: זמן ק"ש הראשון, וכמובן זמן תפלה. ובכך יזכה ליום ארוך יותר, ופנוי יותר לעבודת השם כמאמר מוהרנ"ת בעלים לתרופה: שביום שמתפללים וותיקין יש פנאי וחירות גדול לעבודת השי"ת.

ולא באתי אלא לזרז המזורזים, כידוע מה שאמר רביה"ק לר' ליפא: "ממה נפשך היה צריך לבא לאנשי שלומינו או לעורר או להתעורר".

כמו כן מילתי אמורה, לכל אלו שמתפללים שחרית במסגרת מסויימת, עליהם לזכור כי בכל פעם שקורה שמכל סיבה שהוא אינם מתפללים במסגרת שלהם אפשר ורצוי לבוא להתחזק יחד עם אנשי שלומינו.

בברכה שיקובל תפילתינו לרחמים ולרצון.

אלח החברים

אברך יקר! לפניך רשימת כל החבורות המתקיימות במשך ימות השבוע.

באם עדיין לא הצטרפת לאחת מהן, עשה זאת כעת, והתחבר יחד עם אנשי הצדיק, להתאחד ולהתחזק בדרכי ועצות רביה"ק, וזכית לעצמך ולחבריך.

יום ראשון

חבורה מיוחדת

השעה: 7.00

המקום: עז"נ הישן
הגיל: כללי

ראש החבורה: הר"ר יעקב נתן אנשין

אופן החבורה: ללכת עם תורה
אחראי: ר' י. י. ברין 05331-42207

יום שני

השעה: 7.00

המקום: בית הר"ר אליעזר קירשבוים
הגיל: 20-30

ראש החבורה: הר"ר שמעון צבי שפירא
אופן החבורה: שיחה שבועית

אחראי: ר' ש. נ. גודלסקי 05041-30633

בהתחדשות!

יום שלישי

השעה: 2.45 בצהריים

המקום: עז"נ הישן
הגיל: כללי

אופן החבורה: שיחה שבועית

אחראי: ר' נתן ב. דורנבלש 05271-35281

יום שלישי

השעה: 9.00

המקום: בבית ר' אליעזר בורשטיין
הגיל: כללי

ראש החבורה: הר"ר א. ש. בורשטיין
אופן החבורה: שיחת חברים בטעם זקנים

אחראי: 02-5712493

יום רביעי

השעה: 7.00

המקום: עז"נ הישן
הגיל: צעירים - 25

ראש החבורה: הר"ר ראובן שיף
אופן החבורה: שיחה שבועית

אחראי: ר' עקיבא אנשין 05331-25693

יום רביעי

השעה: 7.30

המקום: בבית החברים
הגיל: 40 ומעלה

אופן החבורה: שיחת חברים

אחראי: ר' נחמיה חשין 05276-27299

יום חמישי

השעה: 7.00

המקום: בית נחמיה
הגיל: 30 - 40

ראש החבורה: הרה"ח ר' מאיר קרלכר
אופן החבורה: שיחה שבועית

אחראי: ר' י. נ. פראנק 05276-40892

יום חמישי

השעה: 8.45

המקום: ביהמ"ד "אור אברהם"
הגיל: כללי

אופן החבורה: שיחת חברים לבני חו"ל
אחראי: ר' מ. האברפלד 05484-95599

מוצאי שב"ק

השעה: 7.30

המקום: בבית ר' רפאל ויסקי
הגיל: כללי

אופן החבורה: סעודת מלוה מלכה עם שיחה שבועית

אחראי: ר' משה ב. אנשין, 05041-40093

הרשי!

יום שלישי

השעה: 7.10

המקום: עז"נ הישן בבית מדרשנו מא"ש
הגיל: כללי

אופן החבורה: שיחת חברים

אחראי: ר' אהרן גרומן 05276-80057

הערה חשובה: הגילאים נכתבו רק כדי להקל על סידור החבורות, אבל אינו מחייב כלל וכלל, ותוכל להשתלב בכל חבורה שהיא.

נשמח לקבל הצעות והערות בכל עניני החבורות:

ר' חיים צ'צ'יק: 05484-85412

ר' אליעזר זוסיא גודלסקי: 05484-40814

נא לתת יעמדה על הברכה

חברינו וידידנו היקרים שיחי'
אשר הרימו את נדבת לבם עבור הוצאות הגליון

האחים ר' משה, ר' יחיאל, ר' לוי יצחק, ר' נחמן, ר'
נתן, ר' חיים, ר' ישראל ור' אברהם צוקר, ר' רפאל ויסקי
לרגל השמחה המשולשת אצל אחיהם/גיסם
בהולדת הבנים והבנות שיחי' למזל"ט

ר' מנחם שפירא הי"ו
לרגל השמחה שבמעונו בהולדת הבת למזל"ט

ר' יעקב אלחנן ריכטער הי"ו
לרגל שמחת הבר מצוה לבנו כמור יוסף נ"י

לתרומות והנצחות
לזיכוי הרבים בעת שמחה או לעי"נ
נא לפנות להאברך
ר' נחמן ברש"מ חשין 05331-41491

כוס תנחומין

ברגשי צער ויגון, משגרים אנו בזאת
כוס תנחומין
לחברינו היקר
ר' משה גרובר הי"ו
היושב בעמק הבכא על פטירת אביו
הרה"ג ר' נתן נטע דוב ז"ל
יה"ר שלא ישמע עוד שוד ושבר
בגבולינו, ומן השמים תנוחמו,
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא
תוסיפו לדאבה עוד
איחוד האברכים הצעירים

התורה הזמנית

האברכים היקרים שיחי'
הולכים בחודשי טבת-שבט עם
תורה ב' - "אמור
אל הכהנים"

ברכת מזל טוב חמדה ולבבית שלוחה בזאת לחברינו היקרים

ר' אברהם זאב
שפירא
ר' י. יצחק
שפירא
לאירוס
צאצאיהם

ר'
יעקב אלחנן
ריכטער
להיכנס בנו
נ"י לעול
התורה
והמצוות

ר' יעקב
רוזנבלט
ר' אלכסנדר
שפירא
לנישואיהם
בשעתומ"צ

ר' מנחם שפירא
ר' חיים צוקר
ר' שמעון קעניג
ר' משה בנימין אנשין
ר' בן ציון מנדליאל
ר' אלעזר ברי"ל פראנק
להולדת הבנות

הרה"ג ר' נתן פישר
ר' נתן צוקר
ר' שמעון נתן בורשטיין
ר' ישראל שמחה בורשטיין
ר' פנחס טייטלבוים
להולדת הבנים